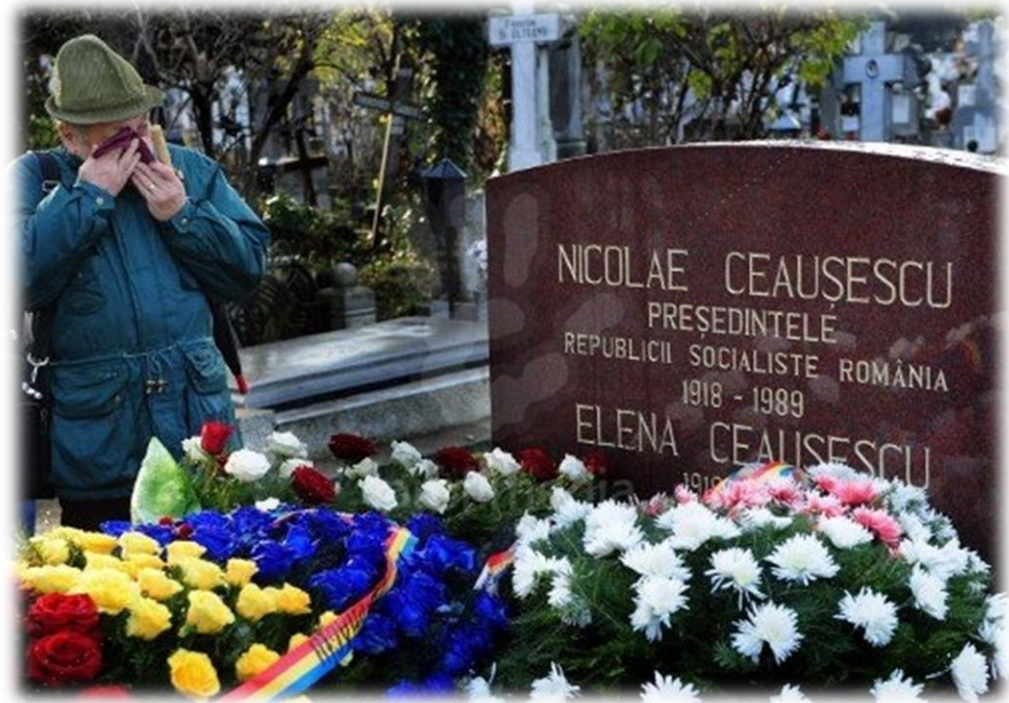

Postkomunismus na Balkáně

- Transformace
- Nostalgie

Postkomunismus jako pojem

- **chronologický** – období vývoje po pádu komunistického režimu
- **kvalitativně-politologický** – následující vývoj je výrazně poznamenán charakterem předchozího režimu
- **politický** – „neo-komunismus“, „post-socialismus“, praktická politická strategie, která z různých příčin v některých ohledech navazuje na fungování předchozích politických režimů
- **politicko-geografický** – bývalý „východní blok“ + Albánie a Jugoslávie
- **sociálně-psychologický faktor** – komunistická nostalgie, přetrvávání vzorců chování a uvažování

„**Adj.1.post-communist** - no longer communist; subsequent to being communistic; the bank announced its first loan to a post-communist country“

Based on WordNet 3.0, Farlex clipart collection. © 2003-2012 Princeton University, Farlex Inc.

Staženo 9.10. 2012 z: <http://www.thefreedictionary.com/Post-Communism>

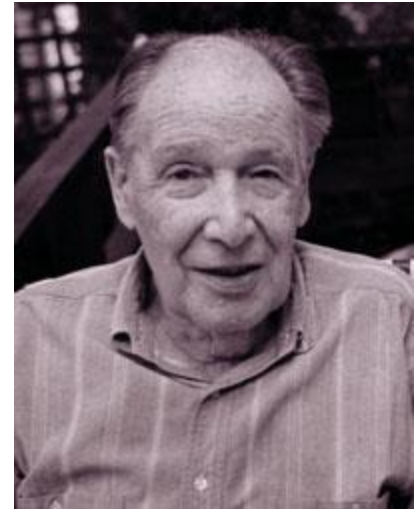
Postkomunistická euforie: konflikt mezi očekáváním a realitou

- Transfigurace
 - Nekoherentní
 - pozitivní deviace
- Tranzice
 - Koherentní
 - zásadní přeměna
- Transformace
 - Koherentní, dlouhodobý proces

Teorie přechodů k demokracii

Juan J. Linz - *Problems of democratic transition and consolidation* (1996, společně s Alfredem Stepanem)

- zabývají se komparací a typologizací přechodů od nedemokratických k demokratickým režimům
(*transitions to democracy, democratic transitions*)
- pro celý proces jsou zásadní tři faktory:
 - **typ** předchozího nedemokratického režimu
 - **forma**, kterou je změna režimu provedena
 - **aktéři**, kteří se na změně podílejí
- **Vladimíra Dvořáková a Jiří Kunc. *O přechodech k demokracii* (1994)**

Demokratizace (Linz)

- Významné regionální rozdíly
- Externí vlivy
- Občanská společnost (sdružení, NGOs, církve)
- Politická společnost (stranický systém)
- Vytváření funkčního právního státu
- Státní aparát
- Hospodářství

SOMEWHERE
IN HELL:

SLOBODAN! GLAD YOU COULD MAKE IT. ONCE SADDAM GETS HERE WE'RE GONNA PLAY SOME TEXAS HOLD'EM...

Balkán jako beznadějný příklad (Judt)

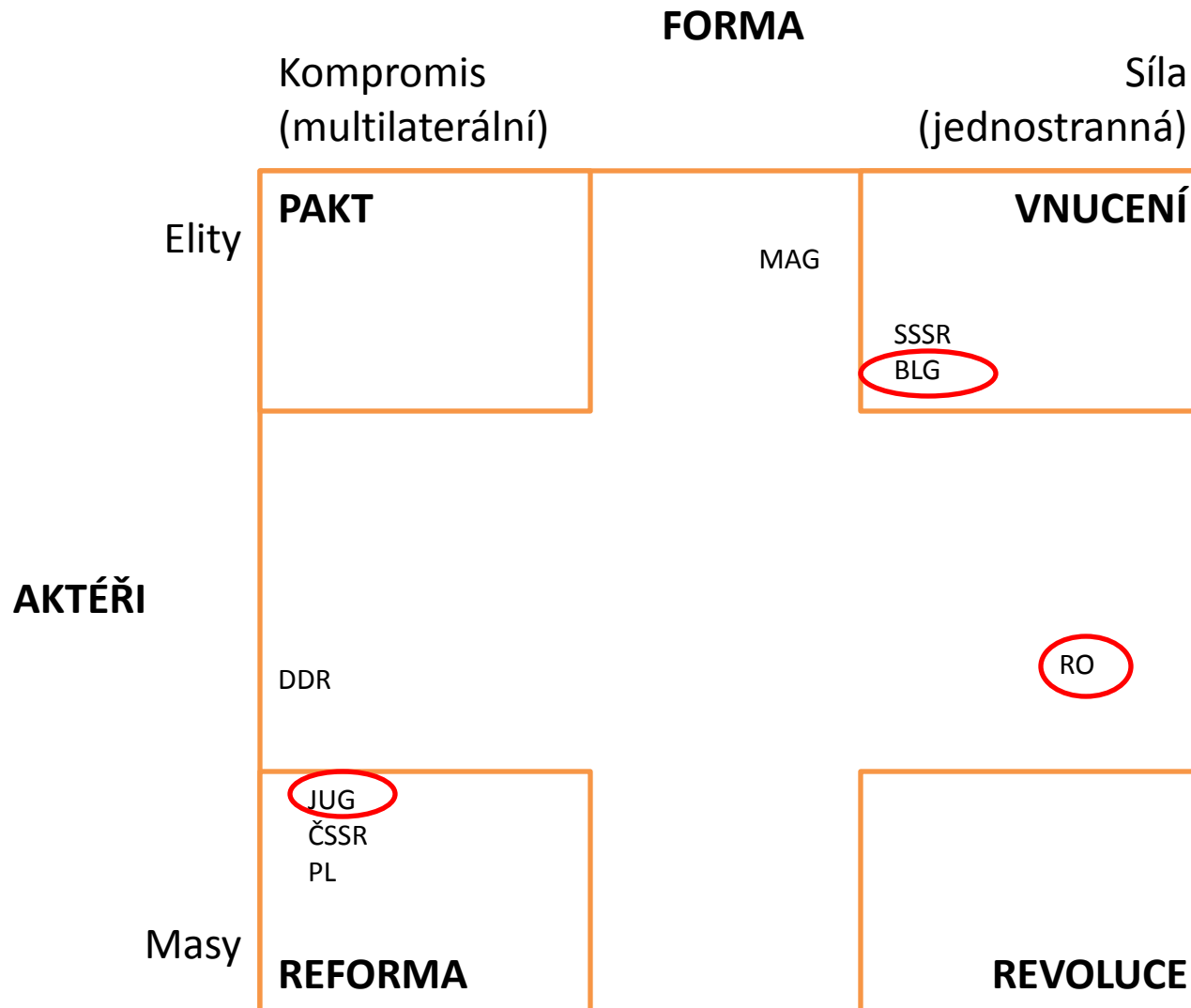
- Vlastní svébytné dějiny – historické rozdílnosti
- Vzpomínky na minulost
(*Vergangenheitsbewältigung*)
- Komunismus x nacionalismus / populismus
- Náboženství
- Ekonomické příčiny (modernizace, privatizace)
- Šoková terapie: trh, sociální benefity
- Reformy: ek., pol., soc.
- Generační propast a skepse
- Emigrace

„Tranzitologie“ a pád komunismu na Balkáně

- Komparace: skupina států, která prodělávala přechod od stejného nedemokratického režimu (na základě vnějších znaků) ve stejném časovém momentě
- Specifika balkánských států v rámci systému sovětských satelitů:
 - Jugoslávie mezi ně vůbec nepatřila, Albánie izolovaná, Rumunsko disponovalo značnou samostatností
 - **patrimoniální forma komunismu** (nejbližší situaci v SSSR):
 - sovětský komunismus nainstalován do agrárních společností, slabá role měst, slabá střední třída, nízká úroveň proletářského aktivismu z předkomunistického období
 - komunismus prezentován jako motor modernizace, industrializace, zvýšení životní úrovně většiny obyvatel, vzdělanosti
 - produkce kultu osobnosti u vedoucích postav, nepotismus, úzké kliky kolem vůdců, personifikace režimů, ústup socialistických či komunistických dogmat do pozadí
- **Adaptace bývalých kádrů**

„Tranzitologie“ a pád komunismu na Balkáně

Srovnání typů přechodu mezi jednotlivými komunistickými státy

Zdroj: Dvořáková, Kunc. *O přechodech k demokracii*, 1994.

Balkánské státy

v postkomunistickém období

- Nevýrazná přítomnost organizované demokratické opozice – aktéry změn režimů stranické alternativy vůči dosavadním vůdcům, výhody následnických stran v politické soutěži
- Snaha o svalení viny za předchozí bezpráví a obtíže na svržené vůdce a jejich nejbližší
- Různé deviace od ideálního vývoje směrem k demokracii, populismus, konzervativní přístup k ekonomickým reformám, nacionalismus, personální návaznost s předchozím režimem

Albánie

- Enver Hoxha, 1946-85, Albánská strana práce, země sociálních experimentů, bunkrů, údajně až 1/3 populace měla zkušenost s vězením (preventivním), 1961 roztržka s SSSR (sovětsko-čínská roztržka), 1968 z vystoupení z Varšavské smlouvy, izolace i v rámci východního bloku
- Ramiz Alia, od 1985, pokus o pragmatičtější vládu, reformy prováděny pomalu, tlak veřejnosti, 17. 4. 1990 – zahájení procesu „demokratizace“ (ekonomických a politických reforem), manévrování mezi konzervativci a radikály, ukončení mezinárodní izolace, masové nepokoje v prosinci 1990, nová ústava, povolení politických stran,
- parl. volby 31.3. 1991 – **ASP 56,2%**
- 1.4. 1991 – Ramiz Alia zvolen prezidentem
- 1992 – nové volby, vítězství Demokratické strany Albánie - chaos, pyramidové hry
- 1997 – téměř občanská válka

Bulharsko

- Todor Živkov (1956 – 1989)
 - Bulharská komunistická strana
 - nejloajálnější satelit SSSR
 - několik ekonomických reforem (1959, 1964, 1981) s rozdílným úspěchem
 - produkce elektroniky pro východní blok
 - kampaň proti turecké menšině – ztráta kreditu v zahraničí
 - ke konci 80. let politicky konzervativní, odklon od politiky SSSR
 - sílící domácí hnutí za lidská práva, aféra při zasedání Ekologického fóra.
- 29. 10. 1989:** obnovení politického pluralismu, roztržštěnost nových stran, nejvýznamnější Svaz demokratických sil – Željku Želeu
- Petar Mladenov svrhává Živkova a 10. 11. 1989 stává se generálním tajemníkem BKS → Bulharská socialistická strana, navrhuje opozici společnou politickou platformu, ta odmítá, proreformní demonstrace
 - parlamentní volby 10. a 17. 6. **1990 – BSS 52,75%**
 - 2. 8. 1990 prezidentem Željku Želeu (SDS)
 - 9/1990 soc. vláda s radikální reformní program –protesty, přechodný Popovův kabinet
 - 1991-92 Filip Dimitrov, hospodářské reformy, neúspěch agrární reformy, pád vlády, další úřednické kabinet

Rumunsko

- **Nicolae Ceaușescu (1965-1989)**
 - socialistický experiment
 - ekonomika hladu
 - represe proti maďarské menšině
 - kult osobnosti: sultanistický režim

Režim odstraněn masivními protesty: † **Ceaușescu** 25. 12. 1989

- zákaz KS → nástupnická strana Fronta národní spásy (NSF)
- **Ion Iliescu**, dřívější chránělec **Ceaușescu**
- konstantní konflikt o pol. dominanci: NSF x liberální opozice
- parlamentní volby 20. 5. 1990: 66%, prez. volby Iliescu 85%
- znemožňování reformem, násilné praktiky vůči opozici
- u moci do 1996

Jugoslávie

- Josip Broz Tito, 1944-1980,
- Svaz komunistů Jugoslávie,
- roztržka s SSSR v roce 1948,
- nezávislá politika,
- ekonomické reformy (podniková samospráva),
- snaha o realizaci federace ústavními reformami (1946, 1953, 1963, 1974),
- snaha předcházet národnostním nepokojům,
- nejasná právní situace, od 70. let systémová ekonomická krize, zahraniční dluhy, sociální a národnostní tenze
 - po Titově smrti kolektivní prezidium, v době perestrojky rozpory ohledně dalšího politického směřování, brzy spor o federaci, Srbsko a Makedonie zastánci federace, Slovinsko první proponent rozdělení,
 - následná transformace sporů v hájení národnostních zájmů v jednotlivých republikách,
 - 1989 SKJ se rozpadá, strana asociována s federací a jejími nedostatky, postupný rozpad na republikové frakce, ty průběžně akceptovaly politický pluralismus
 - po rozpadu SFRJ nacionalismus a šovinismu jako dominantní politická ideologie

Balkánské státy v postkomunistickém období

Následnický stát SFRJ	datum vystoupení z SFRJ	následnická strana a její výsledek v 1. volbách	účast na vládě, důležitý reprezentant
Slovinsko	25.6.1991	Svaz demokratické obnovy – 17% (8.4.1990)	ne ---
Chorvatsko	25.6.1991	Strana demokratických změn – 35% (22.4.1990)	ne Ivica Račan
Makedonie	19.7.1991	Sociálně demokratický svaz Makedonie (od roku 1992) – 26% (11.11.1990)	ano menší koaliční partner ---
Bosna a Hercegovina	7.4.1992 (uznána USA a Evropskými státy)	Svaz komunistů BaH 12% (18.11.1990)	ne ---
Srbsko	27.4.1992 (vyhlášení SRJ)	Socialistická strana Srbska – 78% (23.12.1990)	ano dominantní strana Slobodan Milošević
Černá Hora	27.4.1992 (vyhlášení SRJ)	Demokratická strana socialistů Černé Hory (od roku 1991) – 56% (9.12.1990)	ano dominantní strana Momir Bulatović Milo Đukanović

Literatura

- Vykoukal, Jiří P, Bohuslav Litera, a Miroslav Tejchman. *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku, 1944-1989*. Praha: Libri, 2000.
- Ramet, Sabrina P. *The Three Yugoslavias: State-building and Legitimation, 1918-2005*. Washington, D.C: Woodrow Wilson Center Press, 2006.
- Clewing, Konrad, a Oliver J. Schmitt. *Geschichte Südosteuropas: Vom frühen Mittelalter bis zur Gegenwart*. Regensburg: F. Pustet, 2011.
- Naimark, Norman M. *Plameny nenávisti: Etnické čistky v Evropě 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

Otázky

- V čem spočívala nacionalizace v regionu?
- Proč nebyla Jugoslávii věnovaná potřebná pozornost mezinárodního společenství?
- Proč se stala BiH kompaktním státem?